

บทที่ 3

วิธีการดำเนินวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาลักษณะภาคตัดขวาง (Cross sectional) โดยผสมผสานระหว่างการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณและการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาพฤติกรรมสุขภาพในการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคเบาหวานและหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เป็นสาเหตุของพฤติกรรมสุขภาพในการดูแลตนเองของผู้ป่วยโรคเบาหวานตลอดจนศึกษาบริบททางสังคมและ การใช้ชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมสุขภาพในการดูแลตนเองของผู้ป่วยเบาหวานในผู้ป่วยที่มาใช้บริการรักษาที่คลินิกเบาหวานในสถานีนามัย ตำบลสันนาเม็ง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นผู้ป่วยเบาหวานที่ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์และมารับการรักษาที่คลินิกเบาหวานในสถานีนามัย ตำบล สันนาเม็ง โดย ทั้งหมด 230 ราย

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จำนวน 98 ราย โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยมีการกำหนดคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่างด้วยดังนี้

1. เป็นผู้ป่วยโรคเบาหวานที่มีอายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไป
2. รักษาโรคเบาหวานด้วยวิธีรับประทานยาและมาตรวจตามนัดสม่ำเสมอ
3. ต้องไม่มีภาวะของโรคแทรกซ้อน เช่น โรคความดันโลหิต หรือโรคไตหรือโรคหัวใจ

เป็นต้น

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1. เครื่องมือเชิงปริมาณ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์ ซึ่งผู้ศึกษาสร้างขึ้นโดยประยุกต์จากเครื่องมืองานวิจัยของสถาบันวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพชุมชน (สพช.) (แบบสอบถามเรื่อง ความพอใจต่อบริการที่ได้รับ คุณภาพชีวิต ความรู้เกี่ยวกับการดูแลตนเอง การ

ปฏิบัติตัวของผู้ป่วยเบาหวานและการเผชิญกับภาวะที่เกี่ยวข้องกับเบาหวาน) ประกอบกับการศึกษาคำถามและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยข้อมูล 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย

ข้อมูลส่วนบุคคลจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก รายได้ สิทธิในการรักษา และ ระยะเวลาที่เจ็บป่วย

คำถามเกี่ยวกับความรู้ในโรคเบาหวานซึ่งประกอบด้วยข้อคำถามทั้งหมด จำนวน 24 ข้อ โดยลักษณะคำตอบเป็นแบบเลือกตอบ ข้อคำถามแบ่งเป็นหัวข้อดังนี้

สาเหตุและอาการของโรคเบาหวาน	8 ข้อ
การออกกำลังกายของผู้ป่วยเบาหวาน	3 ข้อ
การรักษาและการใช้ยาของผู้ป่วยเบาหวาน	5 ข้อ
ด้านอารมณ์ของผู้ป่วยเบาหวาน	1 ข้อ
ด้านการป้องกันภาวะแทรกซ้อนของผู้ป่วยเบาหวาน	7 ข้อ

เกณฑ์การให้คะแนน

ความถูกต้องของคำตอบ	คะแนน
ตอบถูก	1
ตอบผิด	0
ไม่ทราบ	0

รวมทั้งหมด 24 ข้อ รวมคะแนน 24 คะแนน (Mean = 12)

การแปลผลคะแนน

มีเกณฑ์การให้คะแนนและแบ่งกลุ่มคะแนนที่ได้จากแบบสอบถามความรู้โดยแบ่งตามค่าเฉลี่ยของคะแนนที่ได้ในแต่ละคนโดยกำหนดการแปลผลคะแนนดังนี้

คะแนนมากกว่าค่า Mean ของแบบวัดความรู้ทั้งฉบับ คือ มีคะแนนอยู่ในกลุ่มความรู้สูง
คะแนนน้อยกว่าค่า Mean ของแบบวัดความรู้ทั้งฉบับ คือ มีคะแนนอยู่ในกลุ่มความรู้ต่ำ

ส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์การพยาบาลที่ให้ในคลินิกประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับการพยาบาลที่กลุ่มตัวอย่างได้รับในคลินิกจำนวน 11 ข้อ

เกณฑ์การให้คะแนน

คำตอบ	คะแนน
ได้รับ	1
ไม่ได้รับ	0
จำไม่ได้	0

ส่วนที่ 3 ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์พฤติกรรมสุขภาพในการดูแลตนเองทั้ง 5 ด้าน ได้แก่

แบบสัมภาษณ์พฤติกรรมสุขภาพในการดูแลตนเองด้านการบริโภคจำนวน	15 ข้อ
แบบสัมภาษณ์พฤติกรรมสุขภาพในการดูแลตนเองด้านการออกกำลังกายจำนวน	5 ข้อ
แบบสัมภาษณ์พฤติกรรมสุขภาพในการดูแลตนเองด้านอารมณ์จำนวน	12 ข้อ
แบบสัมภาษณ์พฤติกรรมสุขภาพในการดูแลตนเองด้านการใช้ยาจำนวน	7 ข้อ
แบบสัมภาษณ์พฤติกรรมสุขภาพในการดูแลตนเองด้านการป้องกันภาวะแทรกซ้อนจำนวน	14 ข้อ

ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) โดยแบ่งเป็น 4 ระดับ ซึ่งผู้ตอบสามารถเลือกตอบได้เพียงคำตอบเดียว ดังนี้

ผู้ป่วยตอบว่าปฏิบัติเป็นประจำ	หมายถึง	ทุกวัน
ผู้ป่วยตอบว่าปฏิบัติบ่อย	หมายถึง	3-4 ครั้ง/สัปดาห์
ผู้ป่วยตอบว่าปฏิบัติน้อย	หมายถึง	1-2 ครั้ง/สัปดาห์
ผู้ป่วยตอบว่าไม่เคยปฏิบัติ	หมายถึง	ไม่เคยปฏิบัติเลย

เกณฑ์การให้คะแนน

คำตอบ	ข้อความด้านบวก	ข้อความด้านลบ
ผู้ป่วยตอบว่าปฏิบัติเป็นประจำ	3	0
ผู้ป่วยตอบว่าปฏิบัติบ่อย	2	1
ผู้ป่วยตอบว่าปฏิบัติน้อย	1	2
ผู้ป่วยตอบว่าไม่เคยปฏิบัติ	0	3

รวมทั้งหมด 53 ข้อ 159 คะแนน

คะแนนพฤติกรรมสุขภาพในการดูแลตนเองด้านการบริโภคจำนวน 15 ข้อ รวม 45 คะแนน

คะแนนพฤติกรรมสุขภาพในการดูแลตนเองด้านการออกกำลังกายจำนวน 5 ข้อ 15 รวมคะแนน

คะแนนพฤติกรรมสุขภาพในการดูแลตนเองด้านอารมณ์จำนวน 12 ข้อ รวม 36 คะแนน

คะแนนพฤติกรรมสุขภาพในการดูแลตนเองด้านการใช้ยาจำนวน 7 ข้อ รวม 21 คะแนน

คะแนนพฤติกรรมสุขภาพในการดูแลตนเองด้านการป้องกันภาวะแทรกซ้อนจำนวน 14 ข้อ

รวม 42 คะแนน

การแปลผลคะแนน

มีเกณฑ์การให้คะแนนพฤติกรรมสุขภาพในการดูแลตนเองด้านที่ได้จากแบบสัมภาษณ์โดยแบ่งตามค่าเฉลี่ยของคะแนนที่ได้ในแต่ละคนโดยกำหนดการแปลผลคะแนนดังนี้

คะแนนมากกว่าค่า Mean ของคะแนนวัดพฤติกรรมสุขภาพในการดูแลตนเองในแต่ละด้าน คือ มีพฤติกรรมสุขภาพในการดูแลตนเอง สูง

คะแนนน้อยกว่าค่า Mean ของคะแนนวัดพฤติกรรมสุขภาพในการดูแลตนเองในแต่ละด้าน คือ มีพฤติกรรมสุขภาพในการดูแลตนเอง ต่ำ

2. เครื่องมือเชิงคุณภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพในครั้งนี้ผู้ศึกษาได้สร้างแนวคำถามการสัมภาษณ์ปลายเปิดเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างอุปกรณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพประกอบด้วย

เครื่องบันทึกเสียงจำนวน	1 เครื่อง
กล้องถ่ายรูปดิจิทัลจำนวน	1 เครื่อง

การควบคุมคุณภาพของเครื่องมือ

ควบคุมคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ

1. หาคความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) ของแบบสัมภาษณ์ที่นำมาใช้ในการศึกษา โดยนำแบบสัมภาษณ์ที่เป็นเครื่องมือเชิงปริมาณในข้อ 1 (ส่วนที่ 1, 2, 3) ไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านโรคเบาหวานและ ระเบียบวิธีวิจัย 3 ท่าน คือ อาจารย์ คณะเภสัชศาสตร์ สาขาบริบาลเภสัชกรรมชุมชนผู้เชี่ยวชาญด้านระเบียบวิธีวิจัย 1 ท่าน อาจารย์คณะพยาบาลศาสตร์ผู้เชี่ยวชาญงานด้านพฤติกรรมสุขภาพ 1 ท่านและแพทย์ผู้เชี่ยวชาญโรคเบาหวานทางคลินิกและชุมชน 1 ท่าน หลังจากนั้นนำเครื่องมือมาปรับปรุงแก้ไขตามความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน

2. การหาความเชื่อมั่น (Reliability) นำแบบสัมภาษณ์ที่เป็นเครื่องมือเชิงปริมาณที่ได้มาใช้กับกลุ่มผู้ป่วยเบาหวานที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกันกับกลุ่มตัวอย่างที่ สถานีอนามัยตำบลสันพระเนตร จำนวน 20 คน แล้วนำไปหาความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรของ Kuder-richardson (K-R 20) หาคความเชื่อมั่นของ ส่วนที่ 1 และส่วนที่ 2 และใช้สัมประสิทธิ์ แอลฟาของครอนบาค (Cronbach 's Alpha Coefficient) ของส่วนที่ 3 ในที่นี้ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์ทั้ง 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ความรู้ความเข้าใจในโรคเบาหวาน	ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.73
ส่วนที่ 2 การพยาบาลที่ให้ในคลินิก	ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.71
ส่วนที่ 3 พฤติกรรมสุขภาพในการดูแลตนเองของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 5 ด้าน	ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.69

3. การหาความตรงของเครื่องมือเชิงคุณภาพได้นำแนวคำถามปลายเปิดไปทดลองถามคำถามกับผู้ป่วยโรคเบาหวานที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 3 คนแล้วนำแนวคำถามมาปรับปรุงให้เหมาะสมกับอาจารย์ที่ปรึกษา

จริยธรรมในการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ยึดแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

1. ผู้ศึกษาขอคำยินยอมจากผู้ให้ข้อมูล โดยเคารพและไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยอธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย และเปิดโอกาสให้ซักถามผู้วิจัยได้ ให้ความอิสระในการตัดสินใจในการยินยอมหรือปฏิเสธการให้ข้อมูล โดยไม่ส่งผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูล
2. ให้เกียรติและมีความจริงใจต่อผู้ให้ข้อมูล
3. เก็บข้อมูลทุกอย่างที่ได้เป็นความลับ ไม่เปิดเผยข้อมูลให้ผู้อื่นทราบ

การรวบรวมข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงปริมาณผู้ป่วยที่ สถานีอนามัย ตำบลสันนาเม็ง โดยมีกรดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาถึงข้อมูลพื้นฐานของชุมชนเพิ่มเติมจากเอกสารของสถานีอนามัย และองค์การบริหารส่วนตำบล
2. ผู้ศึกษาเข้าพบผู้ป่วยเบาหวานทุกรายที่ สถานีอนามัย ต.สันนาเม็ง เพื่อดำเนินการแนะนำตนเอง ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษาพร้อมทั้งขอความร่วมมือในการศึกษาโดยยึดหลักการพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง
3. สัมภาษณ์ผู้ป่วยทุกคนที่สถานีอนามัย และที่บ้านของผู้นำชุมชนในแต่ละหมู่บ้านใช้เวลาคนละประมาณ 20-30 นาที ในการสัมภาษณ์เชิงลึกทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบมีข้อกำหนด (Criterion sampling) (Pattan, 1990) โดยมีข้อกำหนดในการเลือก กลุ่มตัวอย่างที่มีค่า ดัชนีมวลถายมากกว่า 30 และมีค่า A1C มากกว่าค่าปกติ (ค่าปกติที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ 7) โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแยกตามหมู่บ้านจำนวน 5 คน
4. ตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูลและนำไปวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป

5. ในการสัมภาษณ์เชิงลึก ขั้นตอนการเตรียมตัวผู้ศึกษา ทำความเข้าใจและเรียนรู้เทคนิคในการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการฝึกฝนและสร้างเทคนิคการใช้คำถาม การสร้างรูปแบบการสัมภาษณ์โดยผู้ศึกษากำหนดแนวคำถามจากวัตถุประสงค์ของการศึกษา

6. ตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูล

7. ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยการสัมภาษณ์ตามแนวคำถามปลายเปิดโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ ที่บ้านของผู้ป่วยในกลุ่มตัวอย่างจำนวน 5 คน และใช้เทปบันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

1.1 ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละและฐานนิยม

1.2 ใช้สถิติไคร้สแควร์ (Chi-square) หาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดความมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

2. การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) โดยการจัดหมวดหมู่และแปลความ